

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/ Issue 13 (Aralık/ December 2023), s. 785-806.

Geliş Tarihi-Received: 09.10.2023

Kabul Tarihi-Accepted: 08.11.2023

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1372963

Yûnus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye Adlı Eserinde Kullanılan İkilemeler

Binomials Used in Yunus Emre's Work Called Risaletü'n-Nushiyye

Menşure AŞCI*

Öz

İkileme terimi, eşanlamlı veya ilgili bir düşünceyi aynı şekil ve yapı sınıfına ait, aynı sözdizimsel hiyerarşi seviyesine oturtulan ve genellikle sözcük bağlantıları ile bağlanan kurallı dizilişleri olan bir çift sözcük anlamına gelir. Türkçede ve diğer bütün dillerde ikilemeler, kullanıldığı cümlede anlamı pekiştirmek, kuvvetlendirmek ve daha dikkat çekici hâle getirmek için benzer ya da farklı sözcüklerle meydana getirilen bir sözcük grubudur. İkilemelerin cümlede bariz görevleri ve meydana geliş durumları vardır. İkilemeler aynı iki sözcüğün tekrarıyla (yavaş yavaş, güzel güzel vb.), yakın anlamlı sözcüklerin kullanılmasıyla (eş dost, sağ salım, yalan yanlış vb.), zıt anlamlı sözcüklerin kullanılmasıyla (ileri geri, az çok, aşağı yukarı vb.), aynı anlamdaki sözcüklerin kullanılmasıyla (akıllı uslu, ev bark, kılık kıyafet vb.), biri anlamlı biri ise anlamsız sözcüklerin kullanılmasıyla (eğri büğrü, hayal meyal vb.), anlamsız iki sözcüğün kullanılmasıyla (mırın kırın, yalap şalap vb.), ses taklidi (yansıma ses) sözcüklerin kullanılmasıyla (vızır vızır, gürül gürül vb.), ikinci sözcüğün başına /m/ sesi eklenmek suretiyle (ev mev, şaka maka vb.) oluşturulur. Bu çalışmada, Yunus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye adlı eserinde kullanılan ikilemeler incelenmiştir. Risâletü'n-Nushiyye, ikilemelerin kullanılması bakımından son derece zengin bir yapıya sahiptir. Eserde, Türkçe kelimelerle, Arapça ve Farsça sözcüklerle oluşturulan ikilemelerin sayısı oldukça fazladır. Bunun yanı sıra hem Türkçe hem de Arapça ve Farsça kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşan ikilemeler de mevcuttur. İkilemeler bazen yalın hâlde bazen de ek alarak oluşturulmuştur. Bağlaçlarla veya izafetle kurulan ikilemelerin de sayısı çoktur. Bu çalışmanın amacı, Türkçenin ikilemleri kullanma gücünün Risâletü'n-Nushiyye adlı eserde ne ölçüde var olduğunu göstermektir. Çalışmamıza konu olan eser taranarak ikilemeler tespit edilmiş; tespit edilen ikilemeler ses, şekil, anlam, köken gibi özellikler göz önünde bulundurularak sınıflandırılmış ve ikilemelerin sayısal verileri de belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yunus Emre, Risâletü'n-Nushiyye, Türk dil bilgisi, sözcük grupları, ikilemeler.

Abstract

The term 'binomial' refers to a pair of words denoting a synonymous or related idea, and sequence of words pertaining to the same form-class, placed at an identical level of syntactic hierarchy, and ordinarily connected by some kind of lexical link. In Turkish and all other languages, binominal are a group of words formed with similar or different words in order to reinforce the meaning of the sentence in which it is used, to strengthen it and to make it more remarkable. Binomials have obvious functions and occurrence situations in the sentence.

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, e-posta: mensuuascii@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3938-4828.

Binomials are formed by the repetition of the same two words (yavaş yavaş, güzel güzel, etc.), the use of close-meaning words (eş dost, sağ salım, yalan yanlış, etc.), the use of antonyms (ileri geri, az çok, aşağı yukarı, etc.), the same words. By using words with meaning (akıllı uslu, ev bark, kılık kıyafet, etc.), by using words one of which is meaningful and the other meaningless (eğri büğrü, hayal meyal, etc.), by using two meaningless words (mırın kırın, yalap şalap etc.), voice imitation (It is created by using onomatopoeic words (vızır vızır, gürül gürül, etc.) and adding the /m/ sound to the beginning of the second word (ev mev, şaka maka, etc.). In this study, the binomials used in Yunus Emre's Risâletü'n-Nushiyye are examined. Risaletü'n-Nushiyye has an extremely rich structure in terms of using binomials. In the work, the number of binomials created with Turkish words, Arabic and Persian words is quite high. In addition, there are also binomials formed by the combination of both Turkish and Arabic and Persian words. Binomials are sometimes formed without suffix and sometimes with the suffix. There are also many binomials formed by conjunctions or relativity. The aim of this study is to show to what extent the power of Turkish to use binomials exists in the work called Risâletü'n-Nushiyye. As a method, It is based on Prof. Dr. Funda TOPRAK's article titled Hendiadyoins in the Kharezm Turkish.

Keywords: Yunus Emre, Risâletü'n-Nushiyye, Turkish grammar, word groups, binomials.

1. İkileme

İkilemeler, dilde anlatım gücünü artırmak, kelimenin anlamı pekiştirmek, anlatılan kavramı zenginleştirmek amacıyla, sözcüklerin aynen kullanılması ya da birbirleriyle yakın veya zıt anlamlı kelimelerin yan yana gelmesiyle oluşan kelime grubudur. İkilemeler anlamsal açıdan birbirlerini tamamlayan kelimeler olduğu gibi ses özelliklerinin benzerliği bakımından da fonetik yönden bir araya gelen yapılarıdır.

İkilemeler, aynı zamanda Türkçenin anlatım gücünü ve dilimizin ahenkli bir yapıya sahip olduğunu gösteren önemli anlatım yollarından biridir. Dildeki kavramları karşılamak üzere birden fazla sözcüğün bazen anlamsal bazen de fonetik açıdan yan yana gelmesiyle oluşan ikilemeler, Türkçedeki anlam inceliğini ve anlatımın çeşitliliğini göstermesi noktasında son derece önemli bir yer tutar.

İkileme terimi Osmanlıcada '*atf-ı tefsirî*'; Fransızcada '*redoublement, hendiadyoin*'; İngilizcede '*binomials, reduplication dual, hendiadyoin*'; Almancada '*verdoppellung, zwillingsformen, hendiadyoin*' terimleriyle karşılır (Hatipoğlu, 1981, s. 9). İkilemeler iki, üç hatta dört sözcükten oluşabilir. Ancak bu kelimeler tek bir anlama karşılık gelir.

Bir dilin söz varlığını sözcükler, birleşik sözcükler, terimler, kalıplaşmış ifadeler, deyimler, atasözleri ve ikilemeler oluşturur. Türkçede ikilemeler anlam, yapı ve söz dizimi için de çok önemli öğelerdendir (Aşçı, 2015, s. 223-224). Bu yapılar ses ve söz benzerliğine veya tekrarına dayandığı için şiirde redif ve kafiye gibi bir ahenk ve müzik etkisi yaratırlar. Şiire deyiş özelliği ve güzelliği katarlar. Bu nedenle, özellikle ozanların dilinde, halk edebiyatında ikilemeler çokça kullanılır. Dilin ikilemelerle oluşturduğu bu zenginlik, evvela halk dilinde ve edebiyatında ortaya çıkar.

İkilemeyi oluşturan sözcükler arasında sıkı bir bağ vardır ve bu yapıyı oluşturan sözcükler belli kalıpların birleşmesiyle ortaya çıkarlar. Eğer ikilemeyi oluşturan sözcüklerin yapısında herhangi bir değişiklik yapılırsa bu bağ ortadan kalkar ve anlamsız bir şekil meydana gelir. Dilin tarihî süreci boyunca unutulmuş, günümüzde konuşma dilinde ve yazı dilinde kullanılmayan bazı eskicil kelimeleri yeniden canlandırmak ve dile kazandırmak için de ikilemelerden sıkça istifade edilir. Bu sözcükler söz konusu dilde kullanımdan düşmüş, anlamları unutulmuş olsalar da kullanılan sözcüklerle oluşturdukları ikilemelerde varlıklarını muhafaza ederler.

Bu tür ikilemelerde galip (çağdaş) sözcük mağlup (eskicil) sözcüğün anlamını açıklar. Standart Türkiye Türkçesindeki *yorgun argın* (<ar- "yorulmak, tükenmek, zayıflamak"), *ev bark* (<bark "türbe"), *uyku tünek* (<tüne- "gecelemek"), *çoluk çocuk*

(“çocuklarla birlikte aile topluluğu; bir işte tecrübe kazanmış yaşça küçük kişiler, gençler” <DLT çoluk “torun, torunun çocuğu, çobanın yamağı”), *darma dağınik* (“dağınık, karışık, tarumar” <Clason. dar- “dağıtmak, bir şeyi ikiye bölmek”), *kap kacak* (“tencere, tava, sahan gibi mutfak eşyası” <DLT kaça “kap, kase”), *kur kuşak* (“kemer, kuşak” <Uyg. kur “kuşak, kemer” krş. iç+kur > uçkur), *yırtık pırtık* (“parça parça olmuş, eskiyip parçalanmış” <Uyg. birt- “kırmak, incitmek”+(I)k> pırtık), *alık salık* (“aptal, aptalca” <Uyg. salık “düşük, perişan, kendini salıvermiş”) gibi ikilemeler (Şen, 2005, s. 687-701), bu kelime gruplarının “açıklayıcı” özelliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Yabancı dillerden alınan sözcüklerin halk tarafından benimsenmesini sağlamak amacıyla da ikilemelerden yararlanılmıştır. Bu şekilde oluşturulan ikilemelerde yabancı kelimelerin Türkçe karşılığı olan kelimelerle (eş anlamlı ya da zıt anlamlı) kullanılması sağlanmış ve böylece yabancı kelimenin anlamının halkın hafızasında kalması daha kolay olmuştur.

Çağatay, Türkçede en eski metinlerde bile varlığı tespit edilen ikilemelerin, Eski Uygurcadan itibaren diğer tarihî lehçelerde azalmasının, unutulmasının nedenini, “yabancı sözcüklerin dilimize girmesi ve bu ikilemelerin yerini alması” olarak açıklamaktadır (Çağatay, 2008, s. 236).

Çağdaş ve eskicil sözcüklerle oluşturulan ikilemelerdeki eskicil sözcükleri Nuri Yüce “problemlili sözcükler” (Yüce, 1998, s. 420), Hatiboğlu ise “anlamsız veya yarı anlamlı sözcükler” şeklinde ifade ederler (Hatiboğlu 1981: 59).

Türkçede ikilemelerle ilgili en kapsamlı çalışmayı yapan araştırmacı Vecihe Hatipoğlu’dur. Hatipoğlu bu çalışmasını “Türk Dilinde İkileme” adıyla yayınlamıştır. Söz konusu çalışmasında Hatipoğlu, “İkileme, Türkçenin zenginliğidir, yaratma gücüdür. Türk düşüncesindeki anlam bolluğunu, kavram inceliğini karşılamak üzere, sözcük kurar gibi, türlü yönlerden birbirleriyle ilgili iki sözcük yan yana getirilir ve yeni bir anlatım yolu yaratılır. İkileme, aslında anlam gücü sağlamak için yaratılan bir psikoloji ve müzik olayıdır. Türkçede ikileme, şiire, düzyazıya anlam, aydınlık katan; güzellik, ahenk sağlayan ve ancak başarılı ozanlarca, yazarlarca sezilmiş bir sırdır.” (Hatiboğlu, 1981, s. 9-11), diyerek ikilemelerin önemine değinmiştir.

İkilemeler Türkçenin bütün tarihî dönemlerinde tespit edilmiş kalıp yapılarıdır. Tarihî yadigârlar incelendiğinde Köktürkçede 33, Eski Uygurcada 3217, *Kutagdu Bilig’de* 197, *Dîvânü Lugâti’t-Türk’te* 162, *Dîvân-ı Hikmet’te* 80’e yakın; Harezmi Türkçesinde ise pek çok ikileme örneği vardır. Türkiye Türkçesi başta olmak üzere çağdaş Türk lehçelerinde de bu ikileme zenginliği devam etmektedir. Türkçede, dünyanın diğer bütün dillerinde olmadığı kadar ikileme örnekleriyle karşılaşmaktadır. İngilizcede ikileme sayısı 30-40 iken Standart Türkiye Türkçesinin ikileme sözlüğünü hazırlayan Akyalçın, eserinde 7000’e yakın ikileme örneği göstermiştir. Akyalçın’ın çalışmasından evvel yayımlanan Osman Nedim Tuna’nın makalesinde sayıca eş anlamlı 2022 ikileme, Hatiboğlu’nun “Türk Dilinde İkileme” adlı eserinin sonunda verdiği sözlükte 1956 ikileme tespit edilmişti. Bu veriler, ikilemelerin Türkçedeki zenginliğini açıkça ortaya koyan somut delillerdir (Aşcı, 2015, s. 224-225).

İkilemeler, birbirine eş değer veya denk iki yahut daha fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluşur. İkilemelerin kuvvetlendirme ve pekiştirme (*harıl harıl* çalış- vb.), tezlik (arkasına *baka baka* git- vb.), ortalama ve birliktelik (*bata çıka* yürü- vb.), çokluk (*kapı kapı* dolaş- vb.) gibi işlevleri vardır. İkilemeyi oluşturan kelimeler, bir düzen içerisinde bir araya gelirler ve bu düzen genellikle değişmez. Tekrarı oluşturan kelimeler ses düzeni açısından da belirli özelliklere sahiptir (ünlü-ünsüz, ünsüz-ünsüz, ünlü-ünlü). Ayrıca az heceli kelime çok heceli kelimedenden önce gelmektedir (*çul çaput, kış kıyamet* vb.). Türkçe

kelimeler genellikle yabancı kelimelerden önce kullanılır (*güç kuvvet, sessiz sakin* vb.). Bunun tam tersi olduğu durumlar da vardır (*akıllı uslu, hatır gönül* vb.). İkilemelerde kelimeler arasında herhangi bir noktalama işareti kullanılmaz. Bağlaçlar ve edatlarla (*ama ama, ancak ancak* vb.) nadir de olsa ikileme oluşturulurken, diğer bütün sözcük türlerinden ikileme meydana getirilebilir.

İkilemeler cümle içerisinde isim, sıfat, zarf ve fiil görevinde kullanılırlar ve ikilemeyi meydana getiren unsurlar çekim eki alabilirler (*yazı kışı, ötede beride* vb.). Aynı kelimenin tekrarıyla yapılan ikilemelerde kelimeler arasına bazen kuvvetlendirici ifadeler getirilebilir (*katbekat, özbeöz, tatlı mı tatlı, ev de ev* vb.). İkilemeleri özellikle anlamları dikkate alınarak; aynı kelimenin tekrarıyla yapılanlar, eş ve yakın anlamlı kelimelerin tekrarıyla yapılanlar, zıt anlamlı kelimelerin tekrarıyla yapılanlar ve ilaveli (pekiştirmeli) tekrarlar olarak sınıflandırmak mümkündür (Özkan vd., 2016, s. 70-74).

2. Yunus Emre ve Risâletü'n-Nushiiyye

Yunus Emre'nin doğum tarihiyle ilgili farklı görüşler vardır. Adnan Erzi'nin Bayezid Devlet Kütüphanesi'ndeki bir yazmaya dayanarak yayınladığı belgedeki kayıta: "Vefât-ı Yûnus Emre: Müddet-i ömr 82, sene 720" bilgisi verilmiştir. Bu belgeye göre Yunus Emre, 1240-41 yılında doğmuş ve 82 yıl ömür sürmüştür. Hicrî tarihten gelen iki artık yılı çıkarırsak Yunus'un 1320-21 yılında vefat ettiği ileri sürülebilir. Belgedeki tarih aralığının Yunus'un hayat seyriyle çok isabetli bir şekilde örtüşmesi, ifadenin doğruluğunu kuvvetlendirmektedir.

Yunus Emre'nin hayatıyla ilgili kendi kaleminden çıkan yegâne kayıt, *Risâletü'n Nushiiyye* adlı mesnevîsinde yazım yılının zikredildiği şu beyittir: "Söze târîh yidi yüz yidiyidi Yûnus cânı bu yolda fidiyidi" Bu beyitten anlaşıldığına göre eser, H. 707/M. 1307- 1308 yılında tamamlanmıştır. Belgedeki tarihle eserdeki tarihi karşılaştırdığımızda Yunus'un bu eseri, ölümünden 13 yıl önce nazma çektiği bilgisine ulaşılmaktadır. Bu da demektir ki Yunus bu eseri, 67 yaşın olgunluğuyla kaleme almıştır. Bektaşî Velayetnâmesi onun Sivrihisar'a bağlı Sarıköy'de doğduğunu kaydeder. Diğer kaynaklardan Şakâyk ve Âşık Çelebi, Bolu civarında oturduğunu, Lâmiî ise Kütahya Suyu'nun Sakarya'ya karıştığı bir yerde yattığını bildirir. İbrahim Hakkı Konyalı ve Kâmil Kepçecioğlu ise yayınladıkları belgelere dayanarak Yunus'un Karamanlı olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Doğan Kaya'nın Velayetnâme'de sözü geçen Sivrihisar ve Sarıköy'ün Aksaray Ortaköy'e bağlı yerler olduğunu iddia eden makalesi de kayda değerdir (Avşar, 2013, s. 11).

Kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Yunus Emre yoksul bir köylüdür. Köyünde iken evlenmiş ve çocukları olmuştur. Yunus köyünde yaşarken kuraklık başlar ve bu yaşanan kuraklık Yunus'un hayatını tamamen değiştirir.

Yunus Emre'nin Hacı Bektaşî Veli ile tanışmasına bir kuraklık ve kıtlık dönemi vesile olmuştur. Yiyecek hiçbir şeyi kalmayan ailesi için, yörenin eli açık insanlarından bir tanesi olan Hacı Bektaşî Veli'nin yanına giden Yunus Emre, kendisinden buğday ister. Hacı Bektaşî ise; Yunus Emre'nin efendi ve saygılı hâlimden oldukça etkilenmiş olsa gerek ki kendisini Taptuk Emre'ye yönlendirir ve Taptuk Emre ile tanışmalarını sağlar.

Taptuk Emre, bir dervîştir ve dergâhında pek çok kişiyi zaman zaman misafir etmektedir. Yunus Emre ise bu dergâhta odun taşıma ile görevlendirilmiştir. Yunus Emre, Taptuk Emre'nin dergâhında geçirdiği uzun zaman içerisinde kendini sevdirmiş ve dürüstlüğü ile Taptuk Emre'nin de takdirini kazanmıştır. Taptuk Emre, Yunus Emre'nin kızı ile evlenmesini ister ve dergâhta yer almaya devam etmesini söyler. Ancak, ne kadar zaman geçerse geçsin Yunus Emre, bir türlü dervîşlik sıfatına ulaşamaz.

Bunun üzerine, dergâhtan ayrılır ve kendi yolunda ilerler. Bu dönemde, pek çok insan ile tanışır ve aslında dergâhta ne kadar çok şey öğrendiğini anlar. Büyük ozanın şiirlerinin çoğunluğu da bu dönemde yazılmıştır. Bir bakıma Yunus Emre'nin olgunlaşma dönemi olan bu sürecin ardından, tekrar dergâha dönen Yunus Emre, ustasından özür diler ve hayatının sonuna kadar Taptuk Emre'nin yanında dergâhta yaşar.

Yunus Emre, 1320-21 yılında vefat etmiştir. Yunus'un hayatının her aşamasını kuşatan bilgi karışıklığı, onun ölümü konusunda da kendini gösterir. Yunus'un ebedî ikametgâhının neresi olduğu hususunda tam bir mutabakat yoktur. Anadolu'nun çeşitli yerleri ve Azerbaycan'da ona ait olduğu iddia edilen mezarlar vardır. Onun gerçek mezarının nerede olduğu kesin olmamakla birlikte, ona izafe edilen mezarlar içinde, Eskişehir İli Sivrihisar-Sarıköy'deki mezar, en çok kabul görenlerin başında gelmektedir. Kesin olan bir şey varsa onun mezarı halkın gönlüdür (Avşar, 2013, s. 16).

Yunus Emre, Ahmet Yesevi'den sonra bilinen tasavvuf edebiyatının halk şiiri tarzındaki ikinci şairidir. Ahmet Yesevi ile başlayan tasavvufi halk şiiri Yunus Emre ile zirveye çıkmıştır. Yunus'u hazırlayan kültürün kaynağında Yesevi tarzı tasavvuf anlayışının çok büyük etkisi vardır.

Yunus Emre fakir, zengin; Hristiyan, Müslüman ayrımı yapmadan bütün insanlığa kucak açmıştır. Ondaki insan sevgisi, insanı Allah'tan bir parça olarak kabul etmesinden kaynaklanır. Yunus, insana "yaratılmışların en şerefli, parça bütün ilişkisi içinde insanı sevmek Allah'ı sevmektir" düşüncesi ile bakmakta ve bu anlayış ile sevmektedir. O, âlemde var olan her şeyi yaratanın görüntüsü olarak kabul eder. Bu anlayışa bağlı olarak yaratılan her şey Allah'ın bir parçasıdır.

Yunus'un düşüncesine göre, gerçek sevgili Allah'tır. Tek isteği Hakk'a ulaşmak ve onunla bir olmaktır. Bu nedenle Yunus için cennetin önemi yoktur.

Yunus Emre, iyi-kötü, güzel-çirkin ayrımı yapmaz. Bu kavramların her zaman birbirine denk olduğunu savunur. Ölüm ve yaşam arasında da bir fark olmadığını söyler. Çünkü her şey Allah'tan gelmiştir ve mutlak O'na dönecektir. Bu yüzden ölümün bir bitiş değil, başlangıç olduğu felsefesini benimsemiştir. Ölüm onun için tek gerçek ve sonsuz olan Hakk'a kavuşmak anlamına gelmektedir. Yunus, nefse hoş gelen, mal mülk, para pul gibi dünyevi şeylere hiç değer vermez. Onun nazarında nefse hoş gelen her şey ruhun özlemine terstir. Âlemde var olan her canlı ve nesnenin Allah'ın bu dünyadaki yansıması olduğuna inanır. Yunus'un en büyük arzusu, Allah'ın huzuruna çıkmak ve ona yakın olmaktır. Onun şiirlerinde hep bu düşünce hâkimdir.

Şiirlerinde en karmaşık düşünceleri bile olabildiğince basit ve yalın bir şekilde dile getirmiştir. İlim dili olarak Arapçanın, edebiyat dili olarak da Farsçanın kullanıldığı Selçuklular dönemi Anadolu'sunda Yunus Emre'den başka, eserlerinde Türkçe kullananların sayısı fazla değildir. Bu dönemde Ahmed Fakih, Şeyyad Hamza, Hoca Dehhânî, Sultan Veled, *Kıssa-yı Yûsuf'un* yazarı Ali ile bazı manzume ve beyitleriyle Mevlânâ Türkçe eserler vermişlerdir. Yine Yûnus'la çağdaş olan Gülşehri ve Âşık Paşa da bu dönemde Türkçe ile eser verenler arasındadır. Dönemin eserleri, Hoca Dehhânî'ninkiler müstesna tutulduğunda daha çok dinî, tasavvufi ve ahlaki mahiyette eserlerdir (Timurtaş, 1992, s. 108).

Yunus Emre, eserlerinde kullandığı dil ile 13. yüzyıl Anadolu'sunda yeni bir edebiyat dilinin doğuşunda en mühim rolü oynayanlardan biri olmuş, Türkçeyi son derece güzel kullanıp geliştirmiştir. Bu dil Yunus Emre'yle, İslâmî Türk medeniyetinin o devirde taşıdığı bütün zenginliği içine alan ve aksettiren millî bir dil olmuştur. Bu yüzden bu dil, Türk halkının bütün duygu, heyecan ve düşüncelerini, bütün iç zenginliğini en iyi şekilde verebildiği için de son derece samimi ve bizdendir (Timurtaş, 1980, s. II). Bu

çalışmada Eski Anadolu Türkçesi (Eski Türkiye Türkçesi)'nin dil özellikleri verilebilirdi. Çalışmamızın temel amacını genişleteceği, makalenin özünden uzaklaşabileceği ve söz konusu özelliklere dair çok kaynak olduğu için çalışmamızda Eski Anadolu Türkçesinin ses ve şekil özelliklerine değinmedik.

Yunus Emre'nin şiirlerinin yer aldığı iki farklı eser bulunmaktadır. Bunlar onun; *Divan'ı* ve *Risâletü'n-Nushiyye'dir*. Yunus Emre Divanı'nın başta Fatih, Nuruosmaniye, Yahya Efendi, Karaman, Bursa olmak üzere pek çok nüshası vardır.

Risâletü'n-Nushiyye, Türk edebiyatında yazılmış mesneviler içerisinde önemli bir yere sahiptir. Eser H. 707/M. 1307 yılında kaleme alınmış tasavvufi bir nasihatnâmedir. Yunus Emre'nin Divanı'ndan sonra ikinci büyük eseridir. "Nasihatler Kitabı" anlamına gelen bu eser mesnevi biçiminde yazılmıştır. Risâlenin sonunda, "Söze tarih yedi yüz yedi, Yunus canı bu yolda fidiydi." beytinden, eserin 1307 veya 1308 yılında yazıldığı, tarih düşme sanatıyla belirtilmiştir.

Aruz ölçüsü ile yazılmış şiirlerin adedi 573 beyittir. Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün ölçüsüyle yazılmış 13 beyitlik bir başlangıçtan sonra, kısa bir düz yazı vardır. Risâletü'n-Nushiyye, kaynaklarda Anadolu sahasındaki ilk ve en eski nasihatnâmelerden biri olarak geçmektedir. Arkasından ruh, nefis, kanaat, gazap, sabır, haset, cimrilik, akıl gibi konuların işlendiği destanlar gelir. Buradaki beyitler Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Fe'ülün ölçüsüyle yazılmıştır.

Kitabın ilk on üç beytinde Anâsır-ı Erbaa (dört unsur), (evrenin düzeni) insanı dört öğeden (ateş, su, toprak, yel) yaratıldığı, sonra da bu bedene can verildiğine değinilmiştir. Toprakla "Tanrı'ya dayanmak, halka iyilik yapmak, sabır, iyi huy" gibi nitelikler; ateşle "kibir, şehvet, tamah ve haset" gibi nitelikler; su ile "arılık, cömertlik, Tanrı'yla buluşma ve lütuf" gibi nitelikler; yel ile de "yapmacılık, yalancılık ve benlik" gibi nitelikleri simgeler. Yaratılan bu bedene verilen can ise birlik, utanma ve yücelik taşır.

Düz yazılı bölümde, akıl ve bilgi üzerinde durulmuştur. Akıl, "akl-ı maaş" (geçim işleri), "akl-ı maad" (öbür dünya işleri) ve "akl-ı küll" (Tanrı'nın görüntüsü) olarak üçe ayrılmıştır. Akıl, Tanrı'nın eskiliğiyle ilgilidir. İmana gelince, o da "ilm-al-yakin" (bilgiyle edinilen iman), "ayn-al-yakin" (görgüyle edinilen iman) ve "hakk-al-yakin" (buluş ve oluşla edinilen iman) olarak üçe ayrılmaktadır. Birincisi akılda, ikincisi gönülde, üçüncüsü de candadır.

Eserin toplam beş nüshası bulunmaktadır:

1. Fatih Kitaplığı nüshası
2. Üsküdar Selimağa Kitaplığı nüshası
3. Yahya Efendi Kitaplığı nüshası
4. Nur-i Osmani Kitaplığı nüshası
5. Taşbasması Nüshası

3. Risâletü'n-Nushiyye'deki İkilemeler

Çalışmamızdaki ikilemeleri tespit ederken, Prof. Dr. Umay Günay ve Prof. Dr. Osman Horata'nın "*Risâletü'n-Nushiyye*" adlı çalışması incelenmiştir. Yöntem olarak Prof. Dr. Funda TOPRAK'ın *Harezm Türkçesinde İkilemler* başlıklı makalesindeki metot temel alınmıştır. Bu bölümde, *Risâletü'n-Nushiyye*'de kullanılan ikilemeler, kelime yapısı ve şekil ve anlam bakımından gruplara ayrılmış ve incelenmiştir.

3.1. Ses Özellikleri Açısından Risâletü'n-Nushiyye'deki İkilemeler

Seslik özellikler açısından eserdeki ikilemeleri şu şekilde gruplandırabiliriz:

a) Birinci sözcüğü ünlüyle ikinci sözcüğü ünsüzle başlayanlar: açup ... yapar- "açıp kapa-", alçaklık / kibr "tevâzu / kibir", il şeh'r diyâr (T. Far. Ar.) "memleket, vilâyet, ülke, şehir", âm u has "bütün, herkes, millet, halk", arş yâ ferş "gökyüzü yeryüzü", aldı gitdi "almak gitmek", ay u güneş "ay ve güneş", al- vir- "almak vermek" vb.

b) Birinci sözcüğü ünsüzle ikinci sözcüğü ünlüyle başlayanlar: Eserde bu şekilde oluşan ikilemelerin sayısı azdır: beş on "beş on", bir iki "bir iki", subh u ahşam "sabah ve akşam", sağ esen "sağlık, esenlik" vb.

c) İki sözcüğü de ünsüzle başlayanlar: birin birin "tek tek", tag u yazı "dağ ve ova", girür çıkar "girmek çıkmak", var yok "var yok, mevcut olan ve olmayan", bugün yarın "bugün yarın", zâhir bâtın "iç dış" vb.

d) İki sözcüğü de ünlüyle başlayanlar: Eserde bu şekilde yapılan ikilemelerin sayısı da azdır: azın azın "yavaş yavaş", ata ana "ata ana", aka aka "aka aka, akıp akıp", ilm ü amel "ilim ve amel, ilim ve iş", ezel ebed "geçmiş gelecek" vb.

3.2. Risâletü'n Nushiyye'de yer alan ikilemelerde aliterasyon

İncelenen eserde aliterasyonun yapıldığı ikilemeler sıkça kullanılmıştır. Aliterasyon, ikilemelerin iki ögesinin de aynı sesle başlaması ya da bitmesi şeklinde kullanılmasının yanı sıra kelime içindeki seslerin birbirine benzemesi şeklinde de oluşmuştur.

düşmen dost "dost düşman", cân u cism (Far. Ar.) "beden ve ruh", buguz buşu "düşmanlık ve öfke" vb.

tag u taş "dağ taş", ata ana "ata ana", bugün yarın "bugün yarın", dün gün "gece gündüz" vb.

3.3. Şekil bakımından Risâletü'n-Nushiyye'deki ikilemeler

İkilemler oluşturulurken bazen yapım bazen de çekim eklerinden istifade edilmiştir. Örneklerde, kimi zaman tekrarlanan benzer kelimelere aynı ek tekrar eden kelimelere eklenmiş, bazen farklı iki ekle ikilemeler oluşturulmuştur. Anlamdan iki farklı kelimeyle oluşturulan ikilemeler de eserde mevcuttur.

3.3.1. Yalın hâlde kullanılan ikilemeler

od köz "ateş köz", ogul kız "oğlan kız", bîş ü kem "fazla ve eksik", hamd ü şükr "Tanrı'ya şükretme, şükr", taş u toprak "taş ve toprak" vb.

3.3.2. Hâl eklerinden herhangi birini alarak yapılan ikilemeler

taşra / içerü "dışarı / içeri", hâlden hâle düş- "hâlden hâle düşmek", kime ... kime "kimine", kendü kendüni "kendi kendini" vb.

3.3.3. İyelik eki kullanılarak yapılan ikilemeler

kendü kendüni "kendi kendini", aklı bilüsi "aklı bilgisi", izi tozu "izi tozu", Özinüñ özi-ile "kendi kendisiyle" vb.

3.3.4. +ki Aitlik eki kullanılarak yapılan ikilemeler

bugünkü yarınığ "bugünkü yarınki".

3.3.5. Aynı eki alarak oluşturulan ikilemeler

aka aka "aka aka, akıp akıp", girür çıkar "girmek çıkmak", bugünkü yarıngı "bugünkü yarınki", izi tozu "izi tozu", akli bilüsi "aklı ve bilgisi" vb.

3.3.6. İki sözcüğü de farklı ekleri alan ya da biri ek alıp diğeri yalın hâlde kullanılan ikilemeler

Risâletü'n-Nushiyye' de bu şekilde yapılan ikilemelerin sayısı oldukça azdır.

kendü kendüni "kendi kendini", hâlden hâle düş- "hâlden hâle düşmek", düzeñlik ü safâ (T. Ar.) "düzen ve huzur", açup ... yapar- "açıp kapa-" vb.

3.3.7. Aynı anlama gelen farklı sözcüklerle yapılan ikilemeler

Bu şekilde yapılan ikilemelerde yabancı kökenli kelimelerle meydana gelen ikilemelerin sayısı, Türkçe kökenli kelimelerle oluşan ikilemelerden daha fazladır.

bahâdur ... er "yiğit, er", sag-esen "sağlık, esenlik", il ü şehr (T. Far.) "il, ülke, şehir", mübâriz bahâdur (Ar. Far.) "savaşçı, cesur, yiğit", gırîv ü zemzeme (Far. Ar.) "bağrışlar, gürültüler, sesler, feryatlar", şûr u şer (Far. Ar.) "fitne, fesat, kötü, kavgacı" vb.

3.3.8. Unsurlar arasına başka sözcükler girerek oluşturulan ikilemeler

açup ... yapar- "açıp kapa-": Kime kapu açup kime yaparsın (F 4b/21)
 bahâdur ... er "yiğit, er": Bahâdurlar demür yürekli erler (F 6b/46)
 kime ... kime "kimine": Kime cennet kime arasat oldu (F 16b/152)
 hân ... hân "sofra": Ha döşer turmadın hân üstine hân (F 9b/75)
 alçaklık ... kibr "tevâzu ve kibir": Çün alçaklık erişdi kibr erine (F 16b/153)
 kimi ... kimi "bazen": Kimi yaylar u kimi anda kışlar (F 22b/217)
 uş ... uş "işte, artık": Yakındır iş ucu uş göresin uş (F 23a/220)
 taşra ... içerü "dışarı ve içeri": Olursın taşra sen ol içerü hoş (F 23a/220)
 nûş ... nûş "yiyip içmek, sürekli içilen, içme, içiş": Oturup iş ideler nûş ola nûş (F 27a/264)

yise ... yimese "yese de yemese de": Yise ger yimese kaygu-ile tok (F 33a/333)

şeker ... bal "şeker bal": Sağınç-ile şeker kim yidi bal (F 45a/466)

3.3.9. Üçleme şeklinde yapılan ikilemeler

Eserde sadece bir örnekte üçleme tespit edilmiştir.

il şehri diyâr (T. Far. Ar.) "memleket, vilâyet, ülke, şehir": Harâb itdi ilü şehri diyârı (F 26b/261)

3.3.10. Aynı kelimenin tekrarıyla yapılan ikilemeler

Bu şekilde yapılan ikilemelerin sayısı çok fazla değildir. Bunların bir kısmı yardımcı fiillerle kullanılmıştır. Aynı kelimenin tekrarıyla yapılan ikilemelerde Türkçe kökenli kelimelerden oluşan ikilemelerin sayısı yabancı kökenli kelimelerden meydana gelen ikilemelere göre daha çoktur.

birin birin "tek tek":

Birin birin anı sana diyeyin (F 3b/14)
 Birin birin saña gönülde varın (F 19b/181)
 niçe bir niçe bir “ne zamana kadar”:
 Niçe bir niçe bir dünyâ işinde (F 14a/ 123)
 Niçe bir niçe bir sinüñ dilegüñ (F 14b/128)
 aka aka “aka aka, akıp akıp”: Aka aka denize varmak oldu (F 17a/155)
 Özinüñ özi-ile “kendi kendisiyle”: Özinüñ özi-ile yokdur hisâbı (F 37b/378)
 sen seni bul- “sen seni bulmak”: Bulursın sen seni sen istediğüñ (F 41b/422)
 sen seni gözle- “sen seni gözlemek”: Kogıl ayruk sözi sen seni gözle (F 49b/512)
 sen seni yüzle- “sen seni yüzlemek”: Senüñ suçüñ-ile sen seni yüzle (F 49b/512)
 sen seni güüt- “sen seni idare etmek”: Ko ayruklar sözini sen seni güüt (F 50b/521)
 seni senden “seni senden”Seni senden kim eyü bilebile (F 41b/424)
 senüñle sen “senin ile sen”: Senüñle sen tanış gör kandasın sen (F 41b/423)
 heyhât heyhât “yazık yazık”: O sagıncdan saña heyhât heyhât (F 46b/481)
 kendü kendüñi “kendi kendini”: Ki kendü kendüñi hiç anmaguñ yok (F 51a/527)
 azın azın “yavaş yavaş”: Azın azın bu ömrün geçesidür (54a/562)

3.3.11. Unsurlarının yer değiştirmesiyle yapılan ikilemeler

İkilemelerde kelimelerin kullanılmasında belli bir düzen vardır ve bu düzen genellikle değiştirilemez. Eserde ikilemeyi oluşturan unsurların yer değiştirmesi durumu az sayıda da olsa görülebilmektedir.

düşmen dost “dost düşman”:

Çü senin düşmenüñ dostuñ kim ola (F 13a/115)

Bu iki düşmeni dost sanma miskin (F 46a/475)

safâ vü zevk “rahatlık, hoşâ giden şey, huzur, zevk ve sefa”: Safâ vü zevk olur her lahza kârı (F 27a/265)

cân u cism “beden ve ruh”: Göre ne hâldedür cânuñ u cismin (F 31b/ 313)

âm u has “bütün, herkes, millet, halk”: Halâyık âm u has hep aña düşer (F 36b/368)

gaybet ü kîn “gyıbet ve kin/nefret”:

Saña ko didüğüm gaybetdür ü kîn (F 46a/475)

Neler itmiş aña bu gaybet ü kîn (F 51b/532)

3.3.12. Sayı bildiren kelimelerle kullanılan ikilemeler

Bütün dillerin söz varlığı içinde önemli bir yer edinen sayı adları, dilbilimciler tarafından temel kelimeler arasında kabul edilmektedir. İncelenen eserde geçen sayı adlarıyla oluşturulmuş ikilemeler, tahmini bir belirsizlik içeren anlamlarda kullanılmıştır. Çalışmamızda sayı adlarıyla oluşturulan ikilemeler aşağıda verilmiştir.

beş on “beş on”: Beş on gün ömr için girü kayakma (F 15a/136)

bir iki "bir iki":

Gele bir iki tanışık idelüm (F 24a/233)

Bir iki gün n'ola olsañ senüñle (F 50b/524)

birliğ ikilik "birlik ikilik": Bilün cân birliğ ikilikde degül (F 25b/248)

3.3.13. Arasına bağlaç getirilerek yapılan ikilemeler

İkilemeler sadece benzer veya farklı kelimelerle oluşturulduğu gibi farklı kelimeler arasında bağlaç görevindeki yardımcı sözlerle de kurulabilmektedir. Risâletü'n-Nushiyye'de bu tarz ikilemelere çok sık rastlanmıştır. Bağlaç görevindeki yapılar şunlardır: ...-se ger ...-mese, ... ü / u ..., ... yâ ..., ... ile ...

yise ger yimese "yese de yemese de": Yise ger yimese kaygu-ile tok (F 33a/333)

bîş ü kem "fazla ve eksik": Nasîbini alur ne bîş ü ne kem (F 34b/348)

arş yâ ferş "gökyüzü yeryüzü": Mahal mi arş yâ ferş togrulara (F 52a/539)

gırîv ü zemzeme "bağrışlar, gürültüler, sesler, feryatlar": Gırîv ü zemzemedür değme yolda (F 8a/59)

devlet-ile baht "şans, talih, baht": İlâhî devlet-ile baht anuñdur (F 10b/ 87)

şûr u şer "fitne, fesat, kötü, kavgacı": İçüñ şirk-ile tolmuş şûr u şersin" (F 14b/130)

kibr ü kîn "kibir ve kin, kibir ve hasetlik, düşmanlık": Ya kibr ü kîn olıcak dîn nesidür (F 15b/141)

3.3.14. Sıfat tamlaması içerisinde kullanılan ikilemeler

Risâletü'n-Nushiyye'de sıfat tamlaması içerisinde kullanılan ikilemeler de tespit edilmiştir. Bu şekilde yapılan ikilemelerde, ikilemeyi oluşturan kelimeler bazen sıfat bazen isim olarak kullanılmıştır.

subh u ahşam "sabah ve akşam": Yeñi subh u yeñi ahşam yeñi hâl (F 34b/346)

Îş (ayş) ü işret "yeme içme": Yeñi iş yeñi işret yeñi mutrab (F 34b/347)

bugünkü yarınğı "bugünkü yarınkı": Bugünkü gün durur yarınğı günüñ (F 41b/425)

beş on "beş on": Beş on gün ömr için girü kayıkma (F 15a/136)

bir iki "bir iki":

Bir iki gün n'ola olsañ senüñle (F 50b/524)

3.3.15. Risâletü'n-Nushiyye'de fiillerle yapılan ikilemeler**3.3.15.1. Benzer kiplerle kurulan fiil ikilemeleri**

uzadı gitti "uzadı ve gitti": Aña kim yitiser uzadı gitti (F 18a/166)

girür çıkar "girmek çıkmak": Girür çıkar bahınmaz kolayınca (F 22b/218)

yir içer "yer içer":

Yir içer oturur ev anuñ oldı (F 22b/219)

Gözi yok yir içer dünyâyı görmez (F 46b/478)

Yir içer oturur senüñle günde (F 47a/483)

aldı gitdi “almak gitmek”: Bu meydân öndülin ol aldı gitti (F 40b/411)
yise ger yimese “yese de yemese de”: Yise ger yimese kaygu-ile tok (F 33a/333)

3.3.15.2. Bir unsuru zarf-fiil diğer bölümü çekimli fiil olan fiil ikilemeleri

Eserde bu şekilde yapılan sadece bir örnek tespit edilmiştir.

açup ... yapar- “açıp kapa-”: Kime kapu açup kime yaparsın (F 4b/21)

3.3.15.3. İki unsuru da zarf-fiil şeklinde olan fiil ikilemeleri

İncelediğimiz metinde bu şekilde sadece bir örnek tespit edilmiştir.

aka aka “aka aka, akıp akıp”: Aka aka denize varmak oldu (F 17a/155)

3.3.16. Yardımcı fiille kullanılan ikilemeler

Taranan eserdeki kimi ikilemeler bir yardımcı fiille birleşip isim+yardımcı fiilden oluşan birleşik fiil şeklinde görülür.

hâlden hâle düş- “hâlden hâle düşmek”: Niçe hâlden hâle gerek düşesin (F 44b/459)

sen seni gözle- “sen seni gözlemek”: Kogıl ayruk sözi sen seni gözle (F 49b/512)

sen seni yüzle- “sen seni yüzlemek”: Senüñ suçuñ-ile sen seni yüzle (F 49b/512)

sen seni güt- “sen seni idare etmek”

Ko ayruklar sözini sen seni güt (F 50b/521)

sen seni bul- “sen seni bulmak”: Bulursın sen seni sen istedüğüñ (F 41b/422)

3.4. Anlam Açısından Risâletü'n-Nushiyye'deki İkilemeler

3.4.1. Aynı, yakın veya benzer anlam dairesinde iki sözcükten yahut iki sözcüğün kalıplaşması sonucu oluşan ikilemeler

Bu tür ikilemeler *Risâletü'n-Nushiyye'*de en çok kullanılan ikileme türüdür. İkilemenin unsurları arasında anlamca yakınlık, eşlik veya kaynaşma söz konusudur. Bu şekilde meydana gelen ikilemeler hem Türkçe hem de Arapça ve Farsça kelimelerle oluşmuştur.

ir- yit- “ulaşmak, yetişmek”: Ecel atı segirdür irdi yitti (F 14b/126)

ay u yıl “ay ve yıl”: Sa'âdet yoldaşuñ oldu ay u yıl (F 16a/145)

od köz “ateş, köz”: Oda köze tüşüp yolın köremez (F 16a/147)

tag u yazı “dağ ve ova”: Tag u yazı kamu gulgule toldı (F 16b/152)

aklı bilüsi “aklı ve bilgisi”: İrürdi devlete akı bilüsi (F 18b/174)

buguz buşu “düşmanlık ve öfke”: Buguz buşu n'olur ma'suk yolında (F22a/211)

yi- iç- “yer içer”:

Yir içer oturur ev anuñ oldu (F 22b/219)

Gözi yok yir içer dünyâyı görmez (F 46b/478)

Yir içer oturur senüñle günde (F 47a/483)

taş u toprak “taş ve toprak”: Aşagada makâmı taş u toprak (F 28a/275)

- dad dal "tat, ağız tadı": Şeker yir ise dadı-dalı yoktur (F 31a/308)
- Sag esen "sağlık, esenlik": Yörürken sag-esen döküldi kanı (F 33b/335)
- Îş (ays) ü işret "yeme içme": Yeni iş yeni işret yeni mutrab (F 34b/347)
- aldı gitdi "almak gitmek": Bu meydân öndülin ol aldı gitti (F 40b/411)
- izi tozu "izi tozu": Anuñ izi tozını kimse göremez (F 40b/412)
- el bir it- "el birliğı etmek, birlik olmak":
- Ki biñ er şehre içre el-bir itdi (F 43b/444)
- Hariciler sürilip el-bir itdi (F 43b/444)
- zengi vü pas "kir ve pas": Gerek sen zengi vü pası yuyasın (F 44b/456)
- hâlden hâle düş- "hâlden hâle düşmek": Niçe hâlden hâle gerek düşesin (F 44b/459)
- şeker bal "şeker bal": Sagiñç-ile şeker kim yidi bal (F 45a/466)
- tag u taş "dağ taş": Tag u taş oldu bize külli şeker (F 46a/472)
- ay u güneş "ay ve güneş": Togar ay u güneş ol anı görmez (F 46b/478)
- ata ana "ata ana": Meyil yok kimseye ata aña yok (F 49b/514)
- beş on "beş on": Beş on gün ömr için girü kayıkma (F 15a/136)
- bir iki "bir iki":
- Gele bir iki tanışık idelüm (F 24a/233)
- Bir iki gün n'ola olsañ senüñle (F 50b/524)
- birliğ ikilik "birlik ikilik": Bilüñ cân birliğ ikilikde degül (F 25b/248)
- hamd ü şükr "Tanrı'ya şükretme, şükr": Hamd ü şükr itdi didi iy Zü'l-celâl (F2a/8)
- hây u hû "bağrış, çağrış": İderler hây u hû nefrîn ü efgân (F 8b/65)
- cebîr vü kahîr "zorlama, zor kullanma, zorla yaptırma": Sıdılar leşkerin cebrî vü kahrî (F8b/ 64)
- has u âm "bütün herkes, millet, halk, ahâli":
- Has u âm gönlini şey'ullâh (F 10a/81)
- Has u âm harcıya yüz yire bırak (F 19a/179)
- Halâyık âm u hâs hep aña düşer (F 36b/368)
- Has u âm harcıya togru deyesin (F 53b/553)
- devlet-ile baht "şans, talih, baht": İlâhî devlet-ile baht anuñdur (F 10b/ 87)
- şûr u şer "fitne, fesat, kötü, kavgacı": İçüñ şirk-ile tolmuş şûr u şersin" (F 14b/130)
- kibr ü kîn "kibir ve kin, kibir ve hasetlik, düşmanlık": Ya kibr ü kîn olıcak dîn nesidür (F 15b/141)
- aşr u âyet "ayet, Kur'andan ayet okumak": Okuyup aşr u âyet yolda turduñ (F 25a/246)
- ilm ü amel "ilim ve amel, ilim ve iş":

Niçe ilm ü amel sen bu tapuda (F 25b/247)

Kamu ilm ü amel bir terke değmez (F 39b/404)

safâ vü zevk “rahatlık, hoşâ giden şey, huzur, zevk ve sefa”: Safâ vü zevk olur her lahza kârı (F 27a/265)

bugün yarın “bugün yarın”:

Bugün yarın-ile ömrüm düketti (F 7b/52)

Hak’ı tuyanlara bugün yarın yok (F 41b/ 426)

Bugün yarın demek ol hâle uymaz (F 52a/546)

3.4.2. Zıt Anımlı İki Sözcükten Oluşan İkilemeler

Bu tür ikilemeler incelenen eserde çok sık kullanılmıştır. Gerek Türkçe kökenli kelimelerle gerekse yabancı kökenli kelimelerle zıtlık oluşturan ikilemeler vardır.

sag vü sol “sağ ve sol”: Çavuşlar yigşürür sağda vü solda (F 8a/59)

ogul kız “oğlan kız”:

Döker oğlın kızın ardına bakmaz (F 8b/61)

Kovup oğlın kızın şehri yakarlar (F 8b/66)

dün gün “gece gündüz”: Sürer sâkî şarâb dün gün iççerler” (F 9b/72)

düşmen dost “dost düşman”: Çü senin düşmenüñ dostuñ kim ola (F 13a/115)

yir ü gök “yer ve gökyüzü”:

Aşaklıkdur yir ü gögi götüren (F 17b/164)

Aşaklık üzre durur yir ile gök (F 18a/165)

Ki gezdüm yir ü gögi bulımadum (F 24a/235)

Tamâm olsa işüñ yir gök senüñdür (F 25a/243)

Yir ü gök olmaya sensüz tolasın (F 25a/244)

yay kış “yaz kış”: Kimi yaylar u kimi anda kışlar (F 22b/217)

yaz u kış “yaz kış”: Gümân u vehm-ile geçdi yaz u kış (F 25a/245)

girür çıkar “girip çıkmak”: Girür çıkar bahınmaz kolayınca (F 22b/218)

al- vir- “almak vermek”: Sabır al vir kamu bu dünyeye malın (F 27a/269)

yâd u biliş “yabancı ve tanıdık/bildik”: Mudâm âzâd ider yâd u bilişi (F 27a/271)

yise ger yimese “yese de yemese de”: Yise ger yimese kaygu-ile tok (F 33a/333)

bîş ü kem “fazla ve eksik”: Nasîbini alır ne bîş ü ne kem (F 34b/348)

subh u ahşam “sabah ve akşam”: Yeñi subh u yeñi ahşam yeñi hâl (F 34b/346)

var yok “var yok, mevcut olan ve olmayan”: İki gözleri kördür varı yokdur (F 38a/

384)

arş ferş “gökyüzü yeryüzü”: Mahal mi arş yâ ferş togrulara (F 52a/539)

ezel-ebed “geçmiş gelecek”: Ezel-ebed ne olur torulara (F 52a/544)

zahir bâtın “iç dış”:

Zahir-bâtın hicâb olmaz bulara (F 52a/544)
 Neyise zahirüñ bâtnuñ oldur (F 52a/547)
 İmrûz u ferdâ "bugün ve yarın"
 Ki birdür togruya imrûz u ferdâ (F 52a/545)
 dost düşman "dost düşman": Şâd oldı dostumuz düşmanumuz mâd (F 18b/170)
 berr ü bahr "kara ve deniz": Mecâlsüz berr ü bahri cümle tutdı (F 17b/162)

3.5. İkilemeyi oluşturan sözcüklerin kökenleri açısından Risâletü'n Nushiyye'deki ikilemeler

3.5.1. Türkçe + Türkçe kökenli sözcüklerden oluşan ikilemeler

*Risâletü'n Nushiyye'*deki ikileme unsurlarının her ikisinin de Türkçe kökenli sözcüklerle kurulduğu örneklerin sayısı oldukça fazladır.

açup ... yapar- "açıp kapa-": Kime kapu açup kime yaparsın (F 4b/21)
 var yok "var yok, mevcut olan ve olmayan": İki gözleri kördür varı yokdur (F 38a/384)
 yise ger yimese "yese de yemese de": Yise ger yimese kaygu-ile tok (F 33a/333)
 yir ü gök "yer ve gökyüzü":
 Aşaklıkdur yir ü gögi götüren (F 17b/164)
 Aşaklık üzre durur yir ile gök (F 18a/165)
 Ki gezdüm yir ü gögi bulımadum (F 24a/235)
 Tamâm olsa işüñ yir gök senüñdür (F 25a/243)
 Yir ü gök olmaya sensüz tolasın (F 25a/244)
 yaz u kış "yaz kış":Gümân u vehm-ile geçdi yaz u kış (F 25a/245)
 girür çıkar "girip çıkmak": Girür çıkar bahınmaz kolayınca (F 22b/218)
 al- vir- "almak vermek": Sabır al vir kamu bu dünya malın (F 27a/269)
 yâd u biliş "yabancı ve tanıdık/bildik": Mudâm âzâd ider yâd u bilişi (F 27a/271)
 sag vü sol "sağ ve sol": Çavuşlar yigşürür sağda vü solda (F 8a/59)
 ogul kız "oğlan kız":
 Döker oğlın kızın ardına bakmaz (F 8b/61)
 Kovup oğlın kızın şehri yakarlar (F 8b/66)
 dün gün "gece gündüz":
 Sürer sâkî şarâb dün gün içerler" (F 9b/72)
 bugün yarın "bugün yarın"
 Bugün yarın-ile ömrüm düketi (F 7b/52)
 Hak'ı tuyanlara bugün yarın yok (F 41b/ 426)
 Bugün yarın dimek ol hâle uymaz (F 52a/546)

bugünkü yarınğı “bügünkü yarınkı”: Bugünkü gün durur yarınğı günün (F 41b/425)

tag u taş “dağ taş”: Tag u taş oldu bize külli şeker (F 46a/472)

ay u güneş “ay ve güneş”: Togar ay u güneş ol anı görmez (F 46b/478)

ata ana “ata ana”: Meyil yok kimseye ata aña yok (F 49b/514)

aldı gitdi “almak gitmek”: Bu meydân öndülin ol aldı gitti (F 40b/411)

izi tozu “izi tozu”: Anuñ izi tozını kimse göremez (F 40b/412)

ir- yit- “ulaşmak, yetişmek”: Ecel atı segirdür irdi yitti (F 14b/126)

ay u yıl “ay ve yıl”: Sa’âdet yoldaşuñ oldu ay u yıl (F 16a/145)

od köz “ateş, köz”: Oda köze tüşüp yolın köremez (F 16a/147)

tag u yazı “dağ ve ova”: Tag u yazı kamu gulgule toldı (F 16b/152)

aklı bilüsi “aklı ve bilgisi”: İrürdi devlete aklı bilüsi (F 18b/174)

buguz buşu “düşmanlık ve öfke”: Buguz buşu n’olur ma’şuk yolında (F22a/211)

yi- iç- “yer içer”:

Yir içer oturur ev anuñ oldu (F 22b/219)

Gözi yok yir içer dünyâyı görmez (F 46b/478)

Yir içer oturur senüñle günde (F 47a/483)

taş u toprak “taş ve toprak”: Aşagada makâmı taş u toprak (F 28a/275)

dad dal “tat, ağız tadı”: Şeker yir ise dadı-dalı yoktur (F 31a/308)

Sag esen “sağlık, esenlik”: Yörürken sag-esen döküldi kanı (F 33b/335)

kimi ... kimi “bazen”: Kimi yaylar u kimi anda kışlar (F 22b/217)

uş ... uş “işte, artık”: Yakındır iş ucu uş göresin uş (F 23a/220)

taşra ... içerü “dışarı ve içeri”: Olursın taşra sen ol içerü hoş (F 23a/220)

kime ... kime “kimine”: Kime cennet kime arasat oldu (F 16b/152)

birin birin “tek tek”:

Birin birin anı sana diyeyin (F3b14)

Birin birin saña gönülde varın (F 19b/181)

niçe bir niçe bir “ne zamana kadar”:

Niçe bir niçe bir dünyâ işinde (F 14a/ 123)

Niçe bir niçe bir sinüñ dilegüñ (F 14b/128)

aka aka “aka aka, akıp akıp”: Aka aka denize varmak oldu (F 17a/155)

Özinüñ özi-ile “kendi kendisiyle”: Özinüñ özi-ile yokdur hisâbı (F 37b/378)

sen seni “sen seni”: Bulursın sen seni sen istedügüñ (F 41b/422)

sen seni gözle- “sen seni gözlemek”: Kogıl ayruk sözi sen seni gözle (F 49b/512)

sen seni yüzle- “sen seni yüzlemek”: Senüñ suçunuñ-ile sen seni yüzle (F 49b/512)

sen seni güit- “sen seni idare etmek”: Ko ayruklar sözünüñ sen seni güit (F 50b/521)

seni senden "seni senden": Seni senden kim eyü bilebile (F 41b/424)
 senüñle sen "senin ile sen": Senüñle sen tanış gör kandasın sen (F 41b/423)
 kendü kendüñi "kendi kendini": Ki kendü kendüñi hiç anmaguñ yok (F 51a/527)
 azın azın "yavaş yavaş": Azın azın bu ömrün geçesidür (F 54a/562)
 beş on "beş on": Beş on gün ömr için girü kayıkma (F 15a/136)
 bir iki "bir iki":
 Gele bir iki tanışık idelüm (F 24a/233)
 Bir iki gün n'ola olsañ senüñle (F 50b/524)
 birliğ ikilik "birlik ikilik": Bilüñ cân birliğ ikilikde degül (F 25b/248)
 uzadı gitti "uzadı ve gitti": Aña kim yitiser uzadı gitti (F 18a/166)

3.5.2. Türkçe +Arapça kökenli sözcüklerden oluşan ikilemeler

Risâletü'n-Nushiyye'de Türkçe ve Arapça sözcüklerden oluşan ikilemelerin sayısı diğer örneklere nazaran azdır.

kızlıg u âfet (T. Ar.) "büyük felaket, bela, kıtlık": Görinmez oldu ol kızlıg u âfet (F 9a/69)

aşaklık kana'ât (T. Ar.) "tevâzu ve kanaat": Aşaklıkla kana'ât hoş yâr oldu (F 18a/169)

düzeñg ile safâ (T. Ar.) "düzen ve huzur": Düzeñg ile safâ andak bozulmuş (F26b/260)

düzeñlik ü safâ (T. Ar.) "düzen ve huzur": Bu kez gördüm düzeñlik ü safâ (F 27a/264)

bugz u gaybet (T. Ar.) "öfke/kin ve dedikodu/gıybet": Çü bugz u gaybet-ile gide tâ'at (F 44a/453)

3.5.3. Türkçe + Farsça / Farsça + Türkçe yapısında olan ikilemeler

İncelenen eserde Türkçe ve Farsça sözcüklerden oluşan ikilemelere çok az rastlanılmıştır.

il ü şehri (T. Far.) "il, ülke, şehir":

Tamâ'dan kurtarurlar il ü şehri (F8b/ 64)

Harâb itdi ilü şehri diyârı (F 26b/261)

zengi vü pas(Far. T.) "kir ve pas": Gerek sen zengi vü pası yuyasın (F 44b/456)

şeker bal (Far. T.) "şeker bal": Sağınç-ile şeker kim yidi bal (F 45a/466)

3.5.4. Arapça+Farsça / Farsça+Arapça kökenli sözcüklerden oluşan ikilemeler

Türk diline girmiş Arapça ve Farsça kelimelerle yapılan ikilemeler çoğunlukla araya bir bağlaç getirilerek oluşmuştur. Risâletü'n-Nushiyye'de sadece bir örnekte bağlaçsız, izafet kullanılmadan ve herhangi bir ekle birleştirilmeden de bu tür ikilemeye rastlanmıştır.

mübâriz bahâdur (Ar. Far.) "savaşçı, cesur, yiğit": Mübârizdür bahâdur her birisi (F 6b/47)

gırív ü zemzeme (Far. Ar.) “bağrışlar, gürültüler, sesler, feryatlar”: Gırív ü zemzemedür değme yolda (F 8a/59)

devlet-ile baht (Ar. Far.) “şans, talih, baht”: İlâhî devlet-ile baht anuñdur (F 10b/87)

şûr u şer (Far. Ar.) “fitne, fesat, kötü, kavgacı”: İçüñ şirk-ile tolmuş şûr u şersin” (F 14b/130)

kibr ü kîn (Ar. Far.) “kibir ve kin, kibir ve hasetlik, düşmanlık”: Ya kibr ü kîn olıcak dîn nesidür (F 15b/141)

derd devâ (Far. Ar.) “sıkıntı ve çare, zorluk /üzüntü ve derman/ şifa”: Ki alçaklık ider derdüñe devâ (F 16b/149)

şehr-ile vilâyet (Far. Ar.) “şehir ile il, şehir ile memleket”: Çü ma’mur oldu şehr-ile vilâyet (F 18b/170)

gümân u vehm (Far. Ar.) “şüphe”: Gümân u vehm-ile geçdi yaz u kış (F 25a/245)

cân u cism (Far. Ar.) “beden ve ruh”: Göre ne hâldedür cânuñ u cismin (F 31b/313)

ilm ü hüner (Ar. Far.) “bilgili ve mağrifet sahibi”: Bâhil olmuşdı ilm ü hüner ıssı (F 38a/385)

tâc u hülle (Far. Ar.) “taç/kisve ve elbise”: Ki tâc u hülle hûriye bakmaz (F 40b/413)

ser-mâye vü mâl (Far. Ar.) “mal ve servet, para ve mal”: Aşık olana ne ser-mâye vü mâl (F 41a/421)

dür ü gevher (Ar. Far.) “inci, cevher, değerli taş; inci ve cevher”

Dür ü gevher alasin haznelerden (F 45a/464)

kân u ma’den (Far. Ar.) “maden ocağı ve maden”: Bulına cümle sende kân u ma’den (F 45a/464)

gaybet ü kîn (Ar. Far.)/ kîn ü gaybet (Far. Ar.) “gıybet ve kin/nefret”:

Saña ko didügüm gaybetdür ü kîn (F 46a/475)

Anı göstermeyen kîn-ile gaybet (F 46b/481)

Ne dise kîn ü gaybet anı dutduñ (F 47a/485)

Kîn ü gaybet suyına kanmaguñ yok (F 48b/503)

nengle gamuñla (Far. Ar.) “ayıpla tasayla, utanmayla tasayla”: Sanasın haklısın nengle gamuñla (F 50a/518)

teng ü gamgîn (Far. Ar.) “sıkıntı ve keder”: Peşimân oldu vü dil-teng ü gamgîn (F 51b/532)

3.5.5. Arapça+Arıpça kökenli sözcüklerden oluşın ikilemeler

Bu yapıyla kurulmuş ikilemelerde de bağlaç ve izafete rastlanmaktadır. İncelediğimiz eserde yedi örnekte bağlaç ve izafet kullanılmadığını tespit ettik.

hamd ü şükr “Tanrı’ya şükretme, şükr”: Hamd ü şükr itdi didi iy Zü’l-celâl (F2a/8)

hây u hû “bağrış, çağrış”: İderler hây u hû nefrîn ü efgân (F 8b/65)

cebîr vü kahîr “zorlama, zor kullanma, zorla yaptırma”: Sıdılar leşkerin cebrî vü kahrî (F8b/ 64)

has u âm “bütün herkes, millet, halk, ahâli”:

Has u âm gönlini şey'ullâh (F 10a/81)

Has u âm harcıya yüz yire bırak (F 19a/179)

Halâyık âm u hâs hep aña düşer (F 36b/368)

Has u âm harcıya togru deyesin (F 53b/553)

kibr ü hevâ / hevâ vü kibr “kibir ve açgözlülük”:

Niçe kibr ü hevâ uşada seni (F 15a/132)

Hevâ vü kibr-ile ne başarasın (F 15a/133)

Hevâ vü kibr yolından beri kaç (F 15a/135)

Hevâya kibre sen tutılmayasın (F 15b/138)

berr ü bahr “kara ve deniz”: Mecâlsüz berr ü bahri cümle tutdı (F 17b/162)

küfr ü dalâl “küfür/sövme ve sapıklık/kötü söz söyleme”: Buşu işi hemân küfr ü dalâldur (F 20b/196)

aşr u âyet “ayet, Kur'andan ayet okumak”: Okuyup aşr u âyet yolda turduñ (F 25a/246)

ilm ü amel “ilim ve amel, ilim ve iş”:

Niçe ilm ü amel sen bu tapuda (F 25b/247)

Kamu ilm ü amel bir terke değmez (F 39b/404)

safâ vü zevk “rahatlık, hoşâ giden şey, huzur, zevk ve sefa”: Safâ vü zevk olur her lahza kârı (F 27a/265)

sabr u tedbir “sabır ve tedbir”: Bırak cümle işi kıl sabr u tedbir (F 29b/290)

emânet-el-emânet “emanet edilen, emanet etme, emanet”: Emânet-el-emânet koma sabrı (F 30a/296)

Mir'âc u Tûr “Miraç ve Tûr”: Bulasın sabr-ile Mir'âc u Tûr'ı (F 30a/296)

hasedle hıkd “kıskançlık/hasetlik ile kin/nefret”: Hasedle hıkdan sakın be-gâyet (F 30b/303)

gayret hamîyyet “çaba ve haysiyet/gayret”: Kanı gayret hamîyyet kanda vardı (F 32a/318)

hasûd ile bahîl “cimrilik ile kıskançlık, hasetlik ile kıskançlık”: Hasûd ile bahîl sağışda degül (F 33b/337)

cümle âlem “herkes, bütün dünya”: Nedür bil kişi bil ki cümle âlem (F 34b/348)

iş (ayş) ü işret “yeme içme”: Yeñi iş yeñi işret yeñi mutrab (F 34b/347)

velî vü nebî “Allah'ın sevilen kulu ve peygamberi”: Velîye vü nebiye terk buyurdı (F 40a/405)

bühtân u gaybet “yalan/iftira ve dedikodu”: Eđerçi işlenür bühtân u gaybet (F 43b/446)

hâlden hâle düş- “hâlden hâle”: Niçe hâlden hâle gerek düşesin (F 44b/459)
 heyhât heyhât “yazık yazık”: O sagıncdan saña heyhât heyhât (F 46b/481)
 dünyâ âhiret “dünya ahiret”: Ne dünyâ âhiret anı tuyana (F 48b/501)
 arş ferş “gökyüzü yeryüzü”: Mahal mi arş yâ ferş togrulara (F 52a/539)
 ezel-ebed “geçmiş gelecek”: Ezel-ebed ne olur torulara (F 52a/544)
 zahir bâtn “iç dış”: Zahir-bâtn hicâb olmaz bulara (F 52a/544)

3.5.6. Farsça +Farsça kökenli sözcüklerden oluşan ikilemeler

Risâletü'n-Nushiyye'de, unsurlarının ikisinin de Farsça kökenli sözcükler olduğu ikilemelerin sayısı diğer örneklere göre azdır. Sadece bir örnekte bağlaç ve izafet kullanılmamıştır.

nefrîn ü efgân “beddua etme, feryat ete, bağırma, çağırma”: İderler hây u hû nefrîn ü efgân (F 8b/65)

tâc u taht “taç ve taht, kisve ve koltuk”: Di otursun ki tâc u taht anuñdur (F 10b/87)

dost düşman “dost düşman”: Şâd oldı dostumuz düşmanumuz mâd (F 18b/170)

nûş ola nûş “yiyip içmek, sürekli içilen, içme, içiş”: Oturup iş ideler nûş ola nûş (F 27a/264)

bîş ü kem “fazla ve eksik”: Nasibini alur ne bîş ü ne kem (F 34b/348)

han-u-mân “mal mülk, ev bark”: Han-u-mân bekleyen görmeye anı (F 40a/409)

imrûz u ferdâ “bugün ve yarın”: Ki birdür togruya imrûz u ferdâ (F 52a/545)

dem-be-dem “daima, zaman zaman”: Ki dem-be-dem içüñde fitne düzer (F 54a/559)

4. Sonuç

Yunus Emre, *Risâletü'n-Nushiyye* adlı eserinde Türk dilinin zengin söz varlığı ve kuvvetli bir anlatım gücüne sahip olduğunu göstermiştir. O, gerek yaşadığı dönemin gerekse günümüzün önemli edip, düşünür ve mütefekkirlerinden biridir. *Risâletü'n-Nushiyye*, Yunus Emre'nin Divanı'ndan sonra ikinci büyük eseridir. “Nasihatler Kitabı” anlamına gelen bu eser mesnevi türünde yazılmıştır.

Risâletü'n-Nushiyye'de önemli bir kelime grubu ve kavram karşılama yolu olan ikilemeler, Türkçenin zengin anlatım gücünü arttırmak ve anlamı pekiştirmek için kullanılan önemli bir yapıdır. Eserde, Türkçe kelimelerle, Arapça ve Farsça sözcüklerle oluşturulan ikilemelerin sayısı oldukça fazladır. Bunun yanı sıra hem Türkçe hem de Arapça ve Farsça kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşan ikilemeler de mevcuttur. *Risâletü'n-Nushiyye*'de ikilemeler bazen yalın hâlde bazen de ek alarak oluşturmuştur. Bunun yanı sıra bağlaçlarla ya da izafetle kurulan ikilemelerin de sayısı kayda eder ölçüde kullanılmıştır.

Risâletü'n-Nushiyye'de ikilemeler; anlatıma güç katmak, anlatımı kuvvetlendirmek ve pekiştirmek için kullanılmıştır. Eser, ikilemelerin kullanılması bakımından son derece zengin bir yapıya sahiptir. Aynı kelimenin tekrar edilmesiyle yapılan ikilemelerin sayısı on üç (13)'tür. Günümüz Türkçesinde kalıplaşmış bir şekilde kullanılan ikilemeler, eserde altı (6) örnekte, unsurlarının yeri değiştirilerek kullanılmıştır (düşmen dost, safâ vü zevk vb.).

On bir (11) örnekte, ikilemelerin arasına kelime ya da kelime grubunun girdiği tespit edilmiştir. Bazı ikilemeler tek başlarına kullanılmayıp yardımcı fiille birlikte (beş örnekte) kullanılmıştır. Eş ve yakın anlamlı sözcüklerle ya da iki kelimenin kalıplaşması yoluyla oluşan ikilemeler ile zıt anlamlı sözcüklerin birleşmesiyle meydana gelen ikilemelerin sayısı, toplam örnekler içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu tür ikilemeler bazen Türkçe kelimelerle bazen de yabancı kökenli kelimelerle yahut yabancı ve Türkçe kökenli kelimelerin birleşmesiyle oluşmuştur. Eserde, Arapça+Arapça kökenli kelimelerle oluşturulan ikilemelerin sayısı (yirmi dokuz adet), Farsça+Farsça kökenli kelimelerle kurulan ikilemeler (sekiz adet) ve Arapça+Farsça kökenli kelimelerle meydana getirilen ikilemelerin sayısından (on yedi adet) daha fazladır. *Risâletü'n-Nushiyye'*de, Türkçe+Arapça kökenli kelimelerle kurulan ikilemeler (beş adet) ve Türkçe+Farsça kökenli kelimelerle meydana gelen ikilemelerin sayısı (dört adet) diğer yapılar da kullanılan ikilemelere göre daha az kullanılmıştır. Türkçe+Türkçe kökenli kelimeler biçiminde kurulan ikilemelerin sayısı (kırk dokuz adet) eserde en çok kullanılan ikileme şeklidir. Eserde sadece bir örnekte üçlemeye rastlanmıştır.

Kısaltmalar

Ar.	Arapça
Ar. Far.	Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerle kurulmuş ikileme
DLT	Divânü Lûgâti't-Türk
Dr.	Doktor
ets.	Ve benzeri anlamında İngilizce kısaltma
Far.	Farsça
Far. Ar.	Farsça ve Arapça kökenli sözcüklerle kurulmuş ikileme
Far. T.	Farsça ve Türkçe kökenli sözcüklerle kurulmuş ikileme
H.	Hicrî takvime göre
M.	Miladi takvime göre
s.	Sayfa
T.	Türkçe
T. Ar.	Türkçe ve Arapça kökenli sözcüklerle kurulmuş ikileme
T. Far.	Türkçe ve Farsça kökenli sözcüklerle kurulmuş ikileme
T. Far. Ar.	Türkçe, Farsça ve Arapça kökenli sözcüklerle kurulmuş ikileme
Uyg.	Eski Uygur Türkçesi
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri

Kaynakça

- Ağakay, M. A. (1953). İkizlemeler Üzerine. *Türk Dili*, II/16, 189-191.
- Ağakay, M. A. (1953). İkizlemeler Üzerine. *Türk Dili* II/17, 268-271.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Ana Yazım Kılavuzu (2. Baskı)*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Akyalçın, N. (2007). *Türkçe İkilemeler Sözlüğü (Tanıklı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Akyalçın, N. (2014). Evaluation in Relation to Structure and Meaning Properties of Turkish Reduplication. *International Journal of Language Academy*, 2(2), 183-194.
- Akyalçın, N. ve Özlem Ö. (2004). Yaşar Kemal'in Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana Adlı Romanındaki İkilemeler. *Folklor Edebiyat Dergisi*, 37, 133-165.
- Aşçı, U. D. (2013). İngiltere'deki Türkçe Konuşan Toplumda İki Dillilik (Bilingualism) ve Dil Karışması (İnterference). *Bengü Belek Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, (s. 101-122). Ankara: TKAE Yayınları.
- Avşar, Z. (2013). *Nasihatler Kitabı Risâletü'n-Nushiyye*. Eskişehir: Türk Dünyası Kültür Başkenti Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1993). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Çağatay, S. (1978). Uygurcada Hendiadyoinler, *Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler* (s. 29-66). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Can, M. (2010). *Eski Uygur Türkçesinde İkileme*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Durgut, H. (2004). Türkiye Türkçesinde İkilemelerde Kalan Arkaik Kelimeler. V. *Uluslararası Türk Dil Kurultayı I (20-26 Eylül)*: (s. 805-814). Ankara: TDK Yayınları.
- Eren, H. (1949). İkiz Kelimelerin Tarihine Dair. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, VII(2), 283-286.
- Ergin, M. (1992). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayın Tanıtım.
- Günay, U. Horata, O. (2019). *Risâletü'n-Nushiyye Yunus Emre*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Horata, O. (1993). Yunus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye Mesnevisi. *Türk Kültürü Araştırmaları, Prof. Dr. Şükrü Elçin Armağanı*, (s. 172-203), Ankara: TKAE Yayınları.
- Hatiboğlu, V. (1981). *Türk Dilinde İkileme*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Özkan, A. vd. (2016). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. Konya: Palet Yayınları.
- Özkan, M. (2004). Deyimleşmiş İkilemeler. V. *Uluslararası Türk Dil Kurultayı II (20-26 Eylül)*, (s. 2289-2318), Ankara: TDK Yayınları.
- Şemsettin Sami (2009). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Şen, S. (2005). Standart Türkiye Türkçesinde İkilemelerle Yaşayan Tarihî Sözcükler. *Şinasi Tekin Anısına Uygurlardan Osmanlıya* (s. 685-703) İstanbul: Simurg Yayınları.
- Sümbüllü, Y. Z. (2015). Türk-İslam Kültüründe Nasihatname İçerikli Eserlere Genel Bir Bakış. *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 1-7.
- Tekin, Ş. (2001). *İştikakçının Köşesi*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (1992). Türkiye Edebiyatı. *Türk Dünyası El Kitabı*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (1980). *Yûnus Emre Dîvânı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Toprak, F. (2005). Harezmi Türkçesinde İkilemeler. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, V(2), 277-292.
- Tuna, O. N. (1948). Türkçede Tekrarlar. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi III(1-2)*, 429-447.

- Tuna, O. N. (1950). Türkçede Tekrarlar 2. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, IV(1-2), 35-82.
- Tuna, O. N. (1986). Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabii Bir Ünsüz Dizisi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 1982-1983, s. 163-228.
- Üstünova, K. (1997). Dede Korkut Destanlarında, Üçlemeler, Dörtlemeler, Beşlemeler. *Bilge Dergisi*, TDTK AKM Yaz/13, 20-25.
- Üstünova, K. (1998). Dede Korkut Destanlarında Aralıklı İkilemeler. *Türk Dili* 557, 464-470.
- Yastı, M. (2007). Türkçe Deyimlerde Geçen İkilemelerin Ses ve Şekil Özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21 (Bahar), 51-87.
- Yüce, N. (1998). İkilemelerdeki İlginç Problemler. *Bahşi Ögdisi* (60. Doğum Yılı Dolayısıyla Klaus Röhrborn Armağanı), *Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi* 21 (s. 419-427). İstanbul-Freiburg: Simurg Yayınları.
- Zülfikar, H. (1995). *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler*. Ankara: TDK Yayınları.